

¶ Když Samuel zestárl, ustanovil Izraeli za soudce své syny. Jméno jeho prvorozeného syna bylo Jól a jméno druhého Abijáš; byli soudci v Beer-šebě. Jeho synové však nechodili jeho cestou, ale propadli lakotě, brali úplatky a převraceli právo. Všichni izraelští starší se tedy shromáždili a přišli k Samuelovi do Rámy. Řekli mu: „Hle, ty jsi už starý a tvoji synové nechodí tvou cestou. Dosad' nyní nad námi krále, aby nás soudil, jako je tomu u všech národů.“ Ale Samuelovi se to nelíbilo, že řekli: „Dej nám krále, aby nás soudil.“ I modlil se Samuel k Hospodinu.

A Hospodin Samuelovi odpověděl: „Uposlechni lid ve všem, co od tebe žádají. Vždyť nezavrhlí tebe, ale zavrhlí mne, abych nad nimi nekraloval. Všim, co dělali ode dne, kdy jsem je vyvedl z Egypta, až dodnes, dokazují, že mě opustili a že slouží jiným bohům; tak jednají i vůči tobě. Teď však je uposlechni, ale důrazně je varuj a oznam jim právo krále, který nad nimi bude kralovat.“ Samuel [k lidu pravil] „Toto bude právo krále, který nad vámi bude kralovat: Vezme vám syny a zařadí je ke svému vozatajstvu a jezdecktvu, aby běhali před jeho vozem. Ustanoví si velitele nad tisíci a nad sty a další, aby pro něho obstarávali orbu a sklizeň, a další, aby pro něho zhotovovali válečnou výzbroj a výstroj jeho vozů. Také dcery vám vezme za mastičkářky, kuchařky a pekařky. Vezme vám nejlepší pole, vinice a olivové háje a dá je svým služebníkům. **Z vašich výmlatů a vinic bude vybírat desátky a bude je dávat svým dvořanům a služebníkům. Vezme vám otroky a otrokyně a nejlepší jinochy i osly, aby pro něho pracovali. Bude vybírat desátky z vašich stád, a stanete se jeho otroky. A přijde den, kdy budete úpět kvůli svému králi, kterého jste si vyvolili, ale Hospodin vám onoho dne neodpoví.**“ Lid však odmítl Samuela uposlechnout. Prohlásili: „Nikoli. Ať je nad námi král! I my chceme být jako všechny ostatní národy. Náš král nás bude soudit a bude před námi vycházet a povede naše boje.“

I. Ideální vztah církevní a panovnické moci očima raně novověkých historiků

*Vita Venerabilis Arnesti (vulgò Ernesti) primi Archiepiscopi Pragensis, Nobilitate Sanguinis, Sapientiâ ac Litteris, Morum innocentia & Sanctimoniâ, rebus maximis gestis, ac denique Virtutibus omnibus Antistitis Clarissimi; ex ijs Quæ de eo Vita Scriptor coævus collegit, aliisq; vetustissimis, ac fide dignis monumentis [...] Authore Bohuslao Aloysio BALBINO, Soc. Jesv Sacerdote. Excudebat Pragæ, in Archiepiscopali Typographia apud S. Benedictum in Collegio S. Norberti, Adamus Kaftner. Anno M.DC.LXIV.*¹

[p. 115] **Karel IV. při své volbě římským králem** Ačkoli si to sám nepřál a dokonce to odmítal, pozdravili jej otevřeně a veřejně radostně sami kurfiřti – a pokud by nechtěl způsobit nepokoje, byl by stejně donucen k tomu, přijmout královskou hodnost. On tedy řekl, že nechce napodobovat Ludvíka [Bavora], jenž přistoupil k nejvyššímu důstojenství jinudy než branou ovcince Kristova, a oznámil nejvyššímu pastýři Klimentovi (který, jak jsme už viděli, předpověděl Karlovi tuto hodnost) tuto věc a soudil, že ji musí Kliment stvrdit [...] Ergo cum diceret, Ludovicum se imitari nolle, qui aliunde quam per ovilis Christiani portam, ad Honoris folium ascendifset, fummo Pastori Clementi (à quo ut pridem vidimus, ea Carolo prædicta dignitas erat) rem totam significandâ, ab eoque; probandam esse duxit: [...] Poselstvo vedl Arnošt z Pardubic.

Ovšem smrt krále Jana přinesla knížeti Karlovi práva nade všemi královstvími – a stejně tak Arnoštovi, rádcí Karlovu ve všech záležitostech, získala u císařova dvora nejvyšší stupeň milosti a důstojenství. Sed mors Ioannis Regis ut in Carolum Principem jura Regnorum omnium transtulit, sic Arnesto, omnium Caroli confiliorum arbitrium, & **fummum in Aula Cæfaris gratiæ & dignitatis gradum comparavit.**

Arnošt se stává díky Karlovi, římskému králi, knížetem, a největším rádcem království. Arnestus Archiepiscopus à Carolo Romanorum Rege Princeps creatur, ac Maximus Regnorum Minister.

Balbín pak čtenáři „podsouvá“; že Karlovým vychovatelem byl Arnošt, a proto byl také povolán k císařskému dvoru. Pozvání přijal, ačkoli toužil po sladkém klidu a modlitbách. V té době mezi českými preláty nebyl nikdo, kdo by více pomýšlel na blaho státu [res publica] a Boží slávu. Balbín vkládá úvahu o tom, že A regum institutione Regnorum fortuna dependet (na vzdělání králů závisí osud království). Následují příklady ze dvora římského císaře Trajána. Podle Balbína se výchova králů podobá tiskařské práci: vždycky je obtížné položit první písmenka. Když už je však vysázena první strana a přijde do tisku, ostatní jdou hladce a rychle – takže z jedné formy vznikne tisíc dalších.

Tak je i král tou první formou, po jejímž [pří]kladu se utváří lid, takže ten, který vychovává knížete dle principů ctnosti, ten vychovává království a všechny podrobené národy [prima hæc forma Rex est ... cuius ad exemplum Populus componitur; ut qui unum Principem ex præscripto virtutis educârît, in uno illo Regnum et subjectos omnes populos educâsse videatur, ut probat Synesius.]

vztah Karla a Arnošta At vicissim Carolus, cum Arnestum velut publicum Regni Parentem haberi ab omnibus videt, procul affectibus & simultatibus agentem, nihil defiderare, sperare, nullas opes expectare, nullius calamitate letari. A naopak Karel, když viděl, že Arnošt je všemi považován za jaksi obecného otce království, vzdáleného předstírání a vášní, že po ničem netouží, na nic si nedělá naděje, žádné statky neočekává, netěší se ze zkázy nikoho.

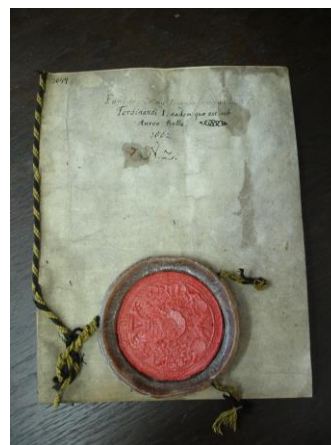
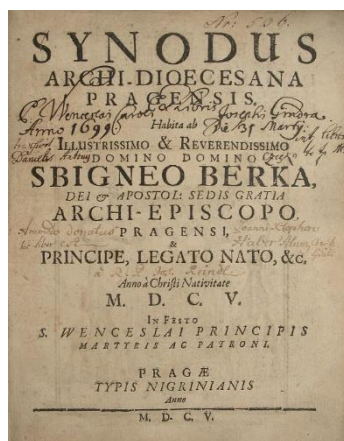
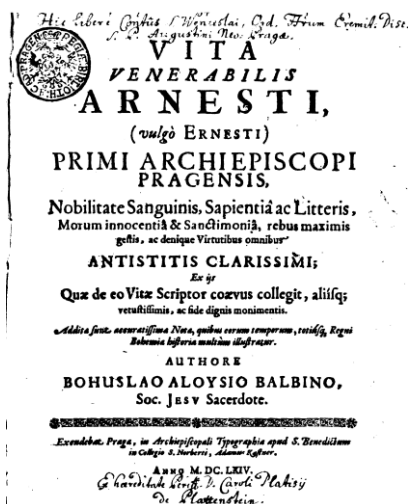
Další témata: Proč Karel dával Arnoštovi přednost před všemi dvořany. Služba u dvora mnohé preláty zkazila; ovšem Arnošt dával přede vším přednost Bohu a potom pro něj byla podstatná neporušenost království a sláva králova. Karel měl tvrdit, že byl šťastný, že vládl za Arnoštových časů! [**quòd Arnesti tempore regnaret**], Karel měl v Arnošta tu největší důvěru, probíral s ním politické záležitosti i věci svého svědomí [odkaz na Dubravia: huic non modò regnorum, sed etiam conscientiæ suæ aperiebat arcana, hic consilia omnia moderabatur, & regebat, Ut vero honoratior Arnesto Principis familiaritas, et Arnestus Carolo foret]

a uvidíme, jaké plody a sláva vzejdou z jejich spolupráce, respektive z Arnoštových rad: Quanta postea in Regnum univèrsùm, atque ipsum Carolum ex Arnesti confilijs, & aulae ac negotiorum usu, gloria & utilitates redundarint, suo loco videbimus.

¹ Např. NK 21 F 269 + řada dalších signatur, dostupné i online.

Animadvertēre hanc apud Cæsarem Carolum Arnesti auctoritatem [např. ve věci vztahu k Turkům, v zásazích do uherských záležitostí, podporoval jej v jeho manželských aliancích]

Šťastná knížata mají skvělé služebníky, Bůh jim je dává jako ochránce a lidské duchy. Naopak králům, kteří království ničí a nejsou pamětlivi toho, že jsou králi a otci národů, se nedostává slavných mužů, kteří by mohli napravit při panování chyby. Z nedostatku lepších služebníků používají služebníky a rádce pochybné, v těch nejnebezpečnějších úmyslech a záležitostech. Felices Principes, egregios habent Ministros. Bonorum Principum (quos amat Divinitas, & quorum regna fortunare cupit) eorum, inquam, Principum temporibus, magnos in consilijs, aliisque regno gubernando necessarios virtutibus, Viros, agente de cælo Providentiâ, exoriri, & emergere, quos Regibus velut custodes, & humanas, ut ita dicam, Intelligentias apponit DEUS; contrâ accidit ijs, qui Regna pessum ire finunt, & Reges se & Parentes populorum esse non meminerunt, ut claris Viris, quibus errores admitti in Regnis emendari possent, ferè defituantur & inopiâ meliorum, Ministros dubios, periculosissimis in consilijs & negotijs, adhibere cogantur.

Listina F. I. pro jezuitu

Ioannes DUBRAVIUS, *Historia Bohemica* (1552, 1575)

Předmluva: [Nejslovutnějšímu králi Čech Maxmiliánovi]

Soudím, že především mé oddanosti vůči Tvé výsosti, nejslavnější králi Maxmiliáne, náleží, abych nejvyššími a ustavičnými modlitbami Boha nejlepšího a největšího jako nejpokornější prosebník žádal, aby Ti Království české přízní osudu připadlo, když jsi je nedávno ze šlechtnosti a dobrotivosti Ferdinanda, otce svého nejzbožnějšího, nejvelkorysejšího přijal. *Chci si Tě, nového krále, zavázat jakousi službou.* Zdá se mi totiž, že pastýř [duchovní] nemůže králi nabídnout nic důstojnějšího, než jestliže Ti předloží vhodné příklady dobrých králů k napodobení. Podnítila mě k tomu řeč perského krále Kýra, o které se říká, že ji pronesl před Kroisem, říká: Podobná je služba dobrého [duchovního] pastýře a dobrého krále. Neboť sluší se, aby se pastýř zaručil, aby stáda měla hojnost: a králi opakovaně náleží, aby rozmnožoval svá města a poddané. *V množství lidí spočívá důstojnost krále, v jejich umenšování je jeho potupa.* Každý dobrý člověk je veden touhou po slávě – o to spíše pak král, který je před ostatními slávou a poctou od Boha korunován. *Dále se zdůrazňuje, že habsburský rod byl ozdoben korunou od Boha a Maxmilián se na prvním místě skví svou zbožností a péčí o Boha.*

O Václavu II.: Král se svěřil pomoci Nejvyššího, který ho chránil, aby neupadl do nástrah. Král se s takovou horlivostí každodenně svěřoval Boží ochraně, že neuběhl takřka žádný den, aby neslavil bohoslužby s knězem Boží. Byl tak soustředěn, že ho nikdo nemohl při modlitbách vyrušit. Jako první vcházel do domu modlitby a jako poslední vycházel, když byla bohoslužba ukončena. Dva roky před manželstvím nosil nepřetržitě cilicium, aby trestal své tělo. Král se také postil [...]

O Karlu IV.: Předstihl všechny krále, kteří před ním byli v Čechách nejen svým důstojenstvím, protože bylo nové jeho důstojenství císařské, ale také přízní u okolních národů a pro své výjimečné a vpravdě královské ctnosti. A začneme u zbožnosti: byl jí od raného dětství tak naplněn, že ji po celý život pěstoval s takovým úsilím, že jako první z císařů dokonce překládal písemně evangelia. Když nastoupil vládu, nezačal ji nikde jinde než zbožným skutky. [zachránil svého bratra Jana] Stanovil dvacet čtyři mansionářů u chrámu sv. Víta, aby ve dne a v noci zpívali Bohu hymny. Nechal se svolením otce zřídit kapli Všech svatých a pro zvýšení církevního důstojenství Prahy dosáhl povýšení pražského biskupství na arcibiskupství, na úkor mohučského arcibiskupa, který stál na opačné straně než Karel. Pro slávu království zřídil korunu a byl i při korunovační hostině velmi štedrý [...]

Historia o Císaři Karlovi Čtvrtém / a Králi Českém / krátce sepsaná: Od M. Prokopa LUPÁČE Z HLAWAČOWA: [křesťanská výchova panovníka]

Létha Páně M. CCC. XXIII. Král Jan Wacflawa Karla fyňa swého prworozeného fedmi leth stýrij ho k Karlowi Frankému Králi yakožto k Sfwafru [D^v] swému odeslal kdežto y pobožnosti Chryftyanské y vměnj fwobodnému yakž na Králowfkého Mladenečka náleželo byl wywčowan.

O tom sám Karel w swém žiwotě takto piffje: Pořla mě (prey) můg Otec k Králi Frankému když běch w fedmém Léthie mého dětinstwj. Y milowaffe mě ten giftý Král welmi. Y přikázal Kaplanowi mému aby mě w Pijřmě Swatém včil etc. kterakkoliwěk ten giftý Král sám pijřma nevměgieffe. A přikázáno bieffe štrážným mým aby mě k tomu včenj w pobožnosti a vměnj Liternjv měli. A y sám Král požiewaffe dobré raddy: a dwůr ge^o ftkwiěffe fe štarými Kniežaty Swěťskými y Duchownijmi. Potud Karel gehožto y šlowa yak sám mluwijwal neb přal tuto gřem položil kterážto Čeřěřtina ač štarodawnij wřlak wlařtnij a hogná [...]

II. Osobní vztahy panovník versus prelát

Joseph CHMEL, *Aktenstücke und Briefe zur Geschichte des Hauses Habsburg im Zeitalter Maximilians I*, 1, Georg Olms, Hildesheim²

např. 105. 8. April 1473, Řím. Papst Sixtus IV. bestätigt dem Kaiser Friedrich IV. die inserirten Bullen Papst Paul's II. vom 5. Juni 1469 und Papst Nicolaus V. vom 18. August 1447, womit dem Kaiser das Patronat über die Kirchen zu Trient, Brixen, Gurk, Triest, Cur und Piben, sowie über die zu Wien und Neustadt zugesprochen wurde, 316-318 → **potvrzení papežských bul císaři k patronátu nad kostely v Tridentu, Brixenu apod.**

107. 5. Mai 1473. Promemoria an Papst Sixtus IV. für Herzog Maximilian, 324-325: Dass dem Herzoge und noch 5 andern von diesem zu wählen den Personen gestattet sei, beliebige Priester zu Beichtvätern zu nehmen. → **svobodná volba zpovědníků vévodovi**
– Dass der Herzog mit seiner Familie, einige strengere Tage ausgenommen, an den gewöhnlichen Fasttagen Käse und Milchspeisen geniessen dürfe. → **úleva od postu (s výjimkou některých přísnějších dnů) mohou požívat v obvyklé postní dny sýry a mléčná jídla.** – Dass er überall, jederzeit und von was immer für einen Priester Messe lesen lassen könne. Fiat ut petitur. → **může si nechat číst mši od jakéhokoli kněze, kdykoli a na jakémkoli místě**

108. (1471-1473). Promemoria für den Geschäftsträger des Kaisers Friedrich (III., V.) IV. am päpstlichen Hofe: Wichtige Punkte: Wegen des Türkenkrieges und den Rüstungen dazu; - der Papst wolle den Pfalzgrafen nicht begünstigen; - eine rückständige Rate von Seite des Papstes zu zahlen; - Erhaltung der Wiener Kirche; Canonisierung des heil. Leopold und der heil. Emma; Einigung zwischen Sigmund und den Eidgenossen etc. etc., 326-328 – **memoriál pro agenta císaře Fridricha na papežském dvoře – příprava na tureckou válku, politické záležitosti, nedoplatky, zachování vídeňského kostela, kanonizace, smlouva mezi Zikmundem a Špiřeženstvím.**

109. 8. Jänner 1474, Rom. Papst Sixtus IV. Indult für K. Friedrich IV. in Betreff von Reliquien. Die Kirchenvorsteher und andere geistliche Personen dürfen dem Kaiser Theile von Reliquien, jedoch nicht ganze Leichname, auf sein Begehrt verabfolgen, 328-329 **Relikvie – jejich rozdělování (nesmí ale přijmout celé tělo)**

113. 20. dubna 1474, Augsburg. K. Friedrich's IV. Auftrag (an den Abbt von Heilbronn) in Betreff der Reform des Frauenklosters Zimmern. Bessere Zucht herzustellen, 334-335– **reforma ženského kláštera Zimmern.**

Apoštolský nuncius Malatesta Baglioni kardinálu Barberinimu (28. 4. 1635) o poměrech u vídeňského dvora³: „věci zde se projednají se třemi kapucíny, otcí Valeriánemi, Qurigou a Basiliem, o nichž je jisté, že jim důvěruje Jeho Milost Císařská a jeho ministři, což se mnou vůbec nečiní.“

Dedikace knih (dále: různé dary, osobní kontakty): Kryštof Lehman z Lužice dedikoval druhé vydání své knihy *Capucinus meditans* (...) tajnému radovi Michalu Heřmanu z Althanu (1671–1763), svobodnému pánu z Goldburgu a Murstettenu, který byl velký podporovatel kapucínského řádu (mj. je pochován v kapucínské hrobce při konventu v Brně).⁴

III. Tridentský koncil – dokumenty, dekrety⁵

1. *zasedání posvátného všeobecného a generálního tridentského koncilu za papeže Pavla III. konané 13. dne měsíce prosince léta Páně 1545. Úvodní promulgace.*

Chcete k chvále a slávě svatě a nerozdílné Trojice, Otce i Syna i Ducha svatého, ke vzrůstu a povznesení víry a křesťanského náboženství, k vykořenění bludů, k pokoji a jednotě církve, k obnově duchovenstva i křesťanského lidu, k potlačení a zničení nepřátel křesťanstva rozhodnout a prohlásit, že posvátný tridentský a všeobecný sněm začíná, a již začal? Odpověděli: Chceme.

Rovněž arcikněží, plebáni a všichni, kdo jakýmkoli způsobem mají v držbě farní nebo jiný úřad spojený s péčí o duše, ať osobně nebo, bude-li jim v tom bránit spravedlivá překážka, skrze jiné vhodné osoby alespoň o nedělích a slavných svátcích živí spasitelnými slovy sobě svěřený lid podle svých i jeho možností a učí to, co je všem nutné znát ke spáse, a ať jim stručnými a snadno pochopitelnými slovy poukazují na neřesti, jimž se mají vyhýbat, i na ctnosti, jež mají následovat, aby mohli uniknout věčnému trestu a dosáhnout věčné slávy.

Pokud by v tom ale někdo z nich byl nedbalý, a to i kdyby tvrdil, že je z jakéhokoli důvodu vyňat z jurisdikce biskupa, nebo že kostely jsou jakýmkoli způsobem exemptní, anebo snad příslušejí nebo jsou připojeny k nějakému klášteru [...] ať neschází starostlivá pastýřská péče biskupa, aby se nevyplnila

² In: Monumenta Habsburgica. Sammlung von Aktenstücken und Briefen zur Geschichte des Hauses Habsburg in dem Zeitraume von 1473 bis 1576, I. 1, Reprographischer Nachdruck der Ausgabe Wien 1854).

³ Podle A. CATALANO, *Zápas o svědomí*, s. 218 a 480.

⁴ V předmluvě autor nezapomněl věnovat i čtyři strany oslavě vlastností říšského hraběte. – Kryštof LEHMAN, *Capucinus meditans* (...), Nisa 1705, fol. 3r-5v (KPK, sign. 05 D 073), Podle M. BRČÁK, *Kapucínský řád a společnost*, DP FF UK 2013.

⁵ Ignác Antonín HRDINA (ed.), *Dokumenty tridentského koncilu*, Praha 2015.

slova: „Maličci si žádali chleba, ale nebyl, kdo by jim ho lámal.“ Proto pokud by [tito duchovní] po předchozím napomenutí biskupa během tří měsíců svou povinnost zanedbali, mají být církevními cenzurami nebo jinak podle úsudku biskupa nuceni ke splnění povinnosti; také biskup má, když to považuje za prospěšné, z výnosů obročí poskytnout jistou slušnou odměnu tomu, kdo se o to postará, dokud se sám držitel obročí nevzpamatuje a nezačne svou povinnost plnit.

Caput V (klausura) – vzývání světské pomoci při reformách

Bonifacii Octavi constitutionem, quae incipit, Periculoso, renouans sancta Synodus, vniuersis Episcopis sub obtestatione diuini iudicij, & interminatione maledictionis aeternae, praecipit, vt in omnibus monasteriis, subiectis, ordinaria, in aliis vero, Sedis Apostolicae auctoritate, clausuram Sanctimonialium, vbi violata fuerit, diligenter restituat, & vbi iniolata est, conseruari maxime procuret; inobedientes, atque contradictores per censuras ecclesiasticas, aliasque poenas, quacumque appellatione postposita, compescentes, inuocato etiam ad hoc, si opus fuerit auxilio **brachij saecularis. Quod auxilium vt praebeatur, omnes Christianos Principes hortatur sancta Synodus, & sub excommunicationis poena, ipso facto incurrenda, omnibus magistratibus saecularibus iniungit.** Nemini autem sanctimonialium liceat post professionem exire a monasterio etiam ad breue tempus, quocumque praetextu, nisi ex aliqua legitima causa, ab Episcopo approbata: indultis quibuscumque & Priuilegiis non obstantibus. Ingredi autem intra septa monasterii nemini liceat, cuiuscumque generis aut conditionis, sexus vel aetatis fuerit, sine Episcopi vel Superioris licentia, in scriptis obtenta; sub excommunicationis poena, ipso facto incurrenda.

[...] **inuocato etiam auxilio, si opus fuerit, brachij saecularis.**

Obnovení konstituce Bonifáce VIII. o klauzuru řeholnic. Má být obnovena na všech místech a respektována; pokud je to třeba, je možné přivolat pomoc světského ramene.

Dopisy biskupa Bruse z Mohelnice z Tridentu⁶ císař mu minulého roku slíbil peníze, ale on je ještě stále dluží, „takže jsem po dobu několika měsíců nedostal vůbec nic. – Ale v těchto dnech jsou všechny věci den ode dne dražší k dostání, a pro mě je nemožné je získávat bez potupy a výsměchu.“

IV. Legislativa českých zemí o náboženských poměrech

Zemské zřízení 1549 **O víře pod jednau i obojí zpuosobau.** B. 17 Item, Což se víry dotýče pod obojí zpuosobau a pod jednau, abychom se neutískali, než spolu byli za jednoho člověka jako dobří přátelé. Pakli by jaká ruoznice oč koli, o jaké kněží vznikla, nebo o jiné věci, což se utiskuov víry dotýče, aby to vznešeno bylo na krále JM^t, aneb na pány a vládyky, na saudu zemském. A ten kdož by komu nátisk učinil, aby před JM^t královskú, aneb saudem zemským bez puohonu stál. A tu JM^t královská, aneb páni a vládyky tu věc aby napravovali. A kdož by koli pro tu věc k rozkázání královskému, aneb k saudu zemskému státi nechtěl, na toho abychme sobě všickni pomocni byli. A strana strany at' nehaní, a strana straně ku potupě nemaluj. Pakli by která strana malovati kázala ku potupě druhé straně, muož ji pohnati též jako o hanění. A který by kněz druhú stranu haněl, at' jest před JM^t královskú, aneb pány a vládykami v saudu zemském postaven. A kterak s ním král JM^t, aneb páni a vládyky ráčí naložiti, to buď při tom. A král JM^t ráčil jest přiříci obojí straně, je při zvyklostech a spravedlivostech jich zachovati, abychom my, potomci i budoucí naši, při tomto zřízení a zuostání i svolení zuostali a trvali, nyní i časy budoucí.

[...] **B. 19** Item. Jestli že by administrátor který koli, buď pod jednau zpuosobau neb pod obíma zpuosobama na tu faru, která by byla pod jednau zpuosobau, nebo pod obíma, anebo o kterauž by saud byl kněze dáti nemohl: tehdy ta fara má zavřina býti a kněz druhé strany nemá tam uvozován býti dotud, dokudž by té strany kněz tu uveden a dán nebyl. Než lidé té fary budau-li sobě moci kněze, ti kteříž by toho potřebovali, na svouj náklad zjednati, to budau moci učiniti.

Ze zemského zřízení roku 1564 Q. 11 Jakož jest Jmt královská na všeckny tři stavy království českého vzněsti a jim suplikací (kterauž jsau Jmti královské probošt a všecka kapitola kostela Hradu Pražského podali) přečisti dáti ráčil; v kteréžto suplikací Jmti královské poníženě prosí, aby JMt královská předkem a potom stavové království českého na tomto sněmu to zavřiti [...] ráčili, aby statkové, kterýchž k témuž kostelu arcibiskupství Pražského nyní v držení jsau nebo ještě budau, při témž kostele zůstaveni byli; tak aby JMt královská aneb budoucí králové čeští moci míti neráčili týchž statkuov od téhož kostela (nyní i na časy potomní) odcizovati.

I na takovou jich poníženau žádost Jmt královská ráčil jest se k tomu milostivě nakloniti, k čemuž stavové také své povolení dávají, na tento níže psaný spuosob: Prohlédaje k tomu, že týž kostel hlavní a přední v tomto království jest, v kterémž mnohá svatá těla dědicův českých i jiných odpočívají, císařové, králové, císařovny, královny, knížata česká své pohřby mají i jiní mnozí znamenití lidé od arcibiskupuov, biskupuov a jiní duchovní tolikéž, z rodu stavuov tohoto království i z jiných zemí v Pánu Bohu odpočívají; tolikéž v témž kostele králové a královny voleni a korunováni bývají; a protož předkem, což by těch statkův k témuž kostelu náležitých bylo, kterýchž nyní probošt i táž kapitola v držení až do toho času jsau nebo ještě budau, při témž kostele a kapitole aby zůstali, a JMt královská i budoucí králové čeští nižádným vymyšleným spuosobem od té kapitoly a probošství toho odcizovati, zapisovati, směňovati anebo v dědictví dávati moci míti neráčí. [...]

⁶ Samuel STEINHERZ, *Briefe des Prager Erzbischofs Anton Brus von Müglitz 1562-1563*, Prag 1907.

Však s tauto při tom znamenitau vaimínkau: Cožkoli od arcibiskupství Pražského aneb probošství aneb kapitoly před tímto snešením osoby neb osoba v držení jsau a jakž jest to koli od téhož arcibiskupství a kapitoly odčizeno, ty všechny osoby při svých zápisích, majestátích, tolikéž což jest komu k dědictví dáno aneb prodáno od Jmstí císařuo a kráľuo českých, slavných a svatých pamětí, i tolikéž od Jmtí kráľovské, nynějšiho pána našeho; i tolikéž což by JMt kráľovská aneb budauci kráľové čeští na týchž statcích (kterýchž kapitola v držení není) držitelům, nynějším neb budaucím, vaye summy připsati, životu přidati aneb v dědictví uvésti: to JMt kráľovská i budauci kráľové čeští v své milostivé vůli míti ráčí.

„Zlatá bulla“ Ferdinanda I. o arcibiskupství Pražském z r. 1562⁷ Ferdinandus [plná titulatura] „[...] přitom pokládáme za nutné usilovat ještě spíše o to, co se zdá směřovat k šíření a hájení slávy Božího jména a k blahu a zvětšení kostelů Božích a zachování služebníků církevních.

Protože jsme až doposud věnovali metropolitnímu kostelu svatého pražského stolce zvláštní zbožnost, protože tento kostel je třeba zvláště ctít pro svaté ostatky a jména nejsvětějších mučedníků a našich patronů, kteří tam odpočívají ... a pro spásu duše našich předků a naší manželky ... Protože jsme po uplynutí dosti dlouhé doby a v tom zmatku, v němž jsme byli někdy donuceni ke zcizení a přenesení církevních statků, nevíme, a ani v tak krátké době nemůžeme zjistit, co a jak veliké jsou majetky, k jejichž restituci jsme nuceni. K tomu přistupuje skutečnost, že se zdá, že majitelé statků tají darované statky, a listiny, které u nás zůstaly, [...] mohou do toho jednání vnést jen málo světla

[...] Ordinamus igitur, statuimus et volumus, cum ex Bulla Romani Pontificis Nobis successoribusque Nostris catholicis regibus Bohemiae salvum jus patronatus et praesentandi sit reservatum, ut perpetuis futuris temporibus Archiepiscopus Pragensis ex assensu Sanctissimi Domini Nostri sit Caput Ecclesiae Metropolitanae in Arce Pragensi Regni Nostri Bohemiae, ac Ordinarius sacerdotum Catholicorum, ea tamen ratione, ne sese multis saecularibus negotiis, nisi quae cum jurisdictione ipsi Archiepiscopo debita conjuncta sunt, immisceat, ut eo tantum modo, quae juxta divi Pauli Apostoli doctrinam, et sacrorum Canonum dispositionem ad officium Pastorale pertinent, maxime in praedicando verbo Dei, in ordinationibus ministrorum, in visitationibus et reformationibus Ecclesiarum, in celebrationibus Synodorum ... Ac ut ubique melius et commodius huic arduae provinciae praeesse possit, constituimus illi annuatim sex millia sexagenarum in certis pecuniariis redditibus sicuti paululum inferius de loco et tempore hujusmodi summae percipiendae clarius disponetur.

•Zmiňuje patronátní právo při jmenování arcibiskupa, jež mu bylo ponecháno papežskou bulou

•Arcibiskup se nemá vměšovat do světských záležitostí, kromě těch, které jsou spjaty s arcibiskupskou jurisdikcí

•Má se věnovat – podle učení apoštola Pavla a stanovení svatých kánonů – úkolům pastýřského úřadu, zvláště při kázání slova Božího, svěcení kněží, vizitacích, synodách ...

•Ročně mu stanovujeme šest tisíc kop zapsaných na konkrétních platech

... K důstojenství ... metropolitního kostela a zvláště tohoto kráľovského trůnu ... a ke slavení bohoslužeb a biskupské akty v kostele pro ozdobu Boží a potřebu slavností ... stanovujeme, aby tu bylo navždy dvanáct rezidenčních kanovníků s proboštem [...] ut Canonici in Residentia perpetuo sint numero duodecim cum Praeposito exclusive [...]

aby lid nepřišel o kázání slova Božího, z dvanácti kanovníků mají být jmenováni dva, zkušeni v jazyce českém a německém. In quorum omnium robor atque testimonium perpetuo valiturum tria ejusdem tenoris diplomata fieri et expediri fecimus, unum Nos ipsi pro Nobis et successoribus Nostris servavimus, secundum Archiepiscopo et Capitulo Pragensi, tertium vero ad manus Consiliariorum Nostrorum Camerae Regni nostrae Bohemiae dedimus et consignamus, Bullae Nostrae Aureae et manus Nostrae propriae subscriptione communita. ... nostris dilectis Wilhelmo Domino et gubernatore domus a Rosis in Krumaw, Supremo Camerario Regni, Joanne juniore Domino a Lobkowitz in Teinetz ... Supremo Burgravio Regni, Joanne Seniore Dno a Lobkowitz in Zbyrho ...

Jsou zhotoveny tři exempláře, jeden pro panovníka, druhý pro arcibiskupa, třetí pro rádce kráľovské komory. Opatřeny budou naší zlatou bulou. Jako rádcové: Vilém z Rožmberka, Jan mladší z Lobkovic, Jan starší z Lobkovic

Rekatolizační výnosy českého sněmu⁸ Nařízení komory kráľovské všem hejtmanům na panstvích císařských v Čechách, aby nikde žádných sekt netrpěli a všeliká shromáždění mimo chrám Páně zastavili. Arcibiskupu pražskému Zbyňkovi Berkovi z Dubé určeno dosazování a visitování kněží na panstvích svých v kraji tomto; dáno na Hradě pražském, 1595, 9. září, orig. v arch. arcib. v Praze. „Urozený pane hejtmane, příteli náš milý!

[...] I ačkoliv nepochybujem, než že se podle téhož poručení našeho chováte a to co z strany náboženství a ceremonií kostelních od téhož pana arcibiskupa nařizeno bývá, zachováváte: však pokudž by se na témž panství jací sektáři nacházeli, anby se náboženstvím pod obojí spůsobou chlubili a zastírali, avšak jinejch sekt byli a rozdílného náboženství užívali, vy pak, že toho náboženství nejsou, nýbrž že to toliko pod barvou dělají, na ně se toho v skutku doptali, aneb sobě od nich od Jmti pana arcibiskupa oznámeno měli, vězte, že jest JMCské jistej rozkaz [...] abyšte takové všechny sekty a nenáležitě krom chrámu božího schůzky přetrhovali a zastavovali, nebo JMCská neráčí chtíti žádného jiného náboženství na tom i jiných všech panstvích svých než pod jednou a pod obojí spůsobou, jakž kde od starodávna bejvalo a zřízení zemské o tom vyměřuje, trpěti a dopouštěti. Na tom JMCské jistú vuoli naplníte. ... Všem hejtmanům na panstvích JMCské.

⁷ Sborník historického kroužku. Časopis historický, red. František STEJSKAL, roč. XXIII, 1922, s. 58-62.

⁸ *Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu*, IX, 1595-1599, Praha 1897, č. 130, s. 181.

dobrozdání z Českého oddělení dvorské komory o předání kláštera Osek a Světec k zajištění pražského arcibiskupství⁹ 1. října 1579, [...] Vaše císařské Veličenstvo si nejmilostivě ráčí vzpomenout, že dříve bylo toho názoru, že se panu arcibiskupovi mají dát místo výnosu 6000 tolarů, které měl dostávat z dědičného posudného v Čechách, kláštery Strahov a Zbraslav nebo Osek, anebo dvě panství Dobříš a Příbram

Ale Jeho Veličenstvo zřejmě váhalo s tím povolením, protože řečené kláštery leží u Prahy a blízko královské rezidence, [...] a z toho by vznikly různé stížnosti.

Nyní se ale objevuje [nová] příležitost, protože klášter Osek, který má roční příjem přibližně 4 tisíce tolarů, je uprázdňen, vedle toho i panenský klášter ve Světcí, který leží jen dvě míle od Oseka a řádové osoby, které odsud za příčiny svého nenáležitého života odešly, jej nechaly úplně prázdný. A protože oba kláštery leží daleko od Prahy, u míšeňské hranice, proto radíme Jeho Veličenstvu, aby tuto kýženou příležitost nepromarnilo.

[...] *Protože se tu boboslužba stále dodržuje, prostřednictvím řeholníků, proto je třeba v té věci dosáhnout souhlasu u Jeho papežské svatosti, která jej jistě bez rozpakování dá, když bude informována o tom, že celá věc probíhá po právu.*

Dále je třeba především myslet na to, že na arcibiskupství záleží více, než na jednom opatství. *Arcibiskupství touto smlouvou a udělením těchto zemských statků nejen nebude v ničem poškozeno, ba naopak, upevněno, a bude zaopatřeno jistějšími příjmy, než jaké představuje dosavadní posudné, neboť arcibiskupovi nemohlo být šest tisíc tolarů z posudného pokaždé ve stanovený čas odvedeno. Proto také více než po dobu jednoho roku od arcibiskupa přicházejí stížnosti, že on, jakožto duchovní osoba, je ponižován v tom, že musí rentmistra pokaždé o svou obživu prosit a takéka o ni zěbrat.*

A dále služba Bohu, pro niž byly tyto a jiné kláštery založeny, nebude touto transakcí nijak poškozena, nýbrž naopak posílena. A dále jejich hospodářství a příjmy budou zmnoženy prostřednictvím arcibiskupa, který je dobrým hospodářem.

Diecézní synoda 1605:

Ve jménu svaté a nerozdílné Trojice, Otce, i Syna, i Ducha svatého, amen. My, Zbyněk, z Boží milosti a z milosti apoštolského stolce pražský arcibiskup a *legatus natus*, rádce svatého císařského veličenstva, velmistr řádu křižovníků s červenou hvězdou v Čechách, na Moravě, ve Slezsku, Polsku atd., ke slávě Boha všemohoucího, Svaté Marie, vždy Panny, a našich svatých mučedníků patronů Víta, Václava, Vojtěcha, Zikmunda, Prokopa, Benedikta s jeho bratry, a Ludmily, a k chvále všech svatých, vyhlášíme tyto předpisy pro nápravu mravů křesťanského života a ustanovujeme je na své diecézní synodě, aby skrze ně klérus i lid nám svěřený zářil v Kristu.

O vyznání víry a jeho dodržování. Všichni, kdo jsou označováni křesťanských jménem, mají vyznávat jedněmi ústy jednu svatou katolickou víru, kterou učil jednorozený syn Boží na zemích a kterou jedinečně pěstuje a střeží svatosvatá apoštolská římská církev, matka všech církví a učitelka. [...] následuje vyznání víry: Věřím v jednoho Boha, otce všemohoucího, stvořitele nebe a země, všeho viditelného a neviditelného [...]

Respekt k apoštolským tradicím – pevně věřím, že je očištěn a že je možno pomoci duším, které jsou tam drženy, modlitbami věřících – věřím, že je třeba ctít a vzývat svaté, kteří vládnou společně s Kristem, a ctít jejich ostatky. – Pevně věřím, že mají být uctívány obrazy Krista, vždy panenské Boborodíčky a jiných svatých. – víra v odpustky – uznávám, že apoštolská římská církev je matka a učitelka církví [...] ke tomu at' mi pomáhá Bůh a všechna svatá Boží evangelia.

Nesmí se provozovat hry, které by odporovaly křesťanské víře. Klerikové ani laikové nesmí ukládat peníze u židů. Četba zhoubných a vylhaných knih je věčný mor duší, které mají být vykoupeny v Kristu. Předpis řádné četby a sestaven index povolené četby.

V. Historiografie

*Zápisy Marka Bydžovského z Florentina, reflexe důležitých mezníků církevních dějin poloviny 16. století*¹⁰

[k roku 1555] Téhož léta měsíce července bratří jakž oni se jmenují z tovaryzstva Jezu Krista, jináče jezuitové, do Prahy ponejprve přišli. Starší jich na voze vedení byli, mladší v dlouhých černých pláštích přes staroměstský rynek až k sv. Klimentu blíž mostu, jimž ten klášter od krále Ferdinanda k užívání a v něm bydlení dán a na budoucí časy aby kolejí císařskou jmenován byl a mimo to 4000 kop platu ročního na vychování jich a jinejmi svobodami a privilejmi je ohradil a daroval. A to za tou příčinou, aby mládež v pobožnosti a náboženství svém učili a ji k poslušenství biskupa římského vedli, též i v filozofii a v umění svobodném učili etc. – Dána jim i ta svoboda, když by kterého z discipulův svých hodného uznali, aby jim titule v jiných akademiích obyčejné, jako bakalářské, mistrovské a doktorské, a to jak v filozofii, tak i v teologii, dávali, jakž tomu všemu i privilej jejich a fundací šire rozuměti se může. [...]

[1561] Téhož léta 23. dne měsíce prosince arcibiskupství pražské z vůle císaře Ferdinanda a s dovolením nejvyššího biskupa vyhlášením za arcibiskupa pražského vši poctivosti hodného pána, pana Antonína z Muglic, vídeňského biskupa a na koncilium tridentském legáta císařského, jest obnoveno. Stalo se v soudné světnici na Hradě pražském v přítomnosti Jeho Milosti císařské Ferdinanda jakožto krále českého a stavův téhož království. Kdež i administrátorové a konsistoř pražská, též i prelátí kostela Hradu pražského obesláni byli [...]"

][1562] Téhož léta 18. dne měsíce ledna papež Pius IV. začal konati sněm duchovní aneb koncilium v Tridentu, na kterýžto sněm obecný mnoho biskupův a prelátův sjelo se ze všech zemí. Od císaře Ferdinanda, krále

⁹ Překlad z němčiny.

¹⁰ Marek BYDŽOVSKÝ Z FLORENTINA, *Svět za tří českých králů, výbor z kronikářských zápisů o letech 1526-1596*, ed. Jaroslav Kolár, Praha 1987.

českého, vyslán byl na ten sněm pan Antonín, arcibiskup pražský. Jest pak od nejprvnějšího zasednutí toho sněmu, kteréž se stalo léta 1546, měsíce ledna dne 7., až do nejposlednějšího, kteréž se vykonalo 4. dne prosince léta 1563, osmnácte let. [...] Bylo na něm 291 biskupů, z nichž Vlachů bylo 187, Hišpanův 31, český 1, Antonín, arcibiskup pražský, teologův 140.“

[1564] Téhož léta v pátek sv. Braxedy přivěšena byla na dveřích kostela Hradu pražského tato intimací: Poněvadž v jistotě na tom zůstáno jest, aby přijímání pod obojí způsobou večere Páně v tomto království českém třetího dne, to jest v nejprv příští neděli vůbec vyhlášeno bylo, napomíná nejdůstojnější v Pánu Bohu otec, pan Antonín, arcibiskup pražský, všech k jeho správě náležejících vopatův, proboštův i jiných jakéhožkoli ti sou povolání kněží a mocí svatého příslušenství poroučí, aby dnešního dne i zejtrejšího se postili a při mši svaté, ano i při jiných, by pak mše se nesloužila, modlitbách Pána Boha všemohoucího srdečně žádali, aby takové kalicha dopuštění šťastně se zvésti a k slávě svaté a nerozdílné Trojice, k rozmnožení svaté matky církve, k svornosti, k sjednocení, pokoji a k spolčení v Krista Pána věřících se státi mohlo. [...] Scriptum 21. Julii anno 1564. <A to že dovoleno jest na concilium tridentském. [...] (poznámka Mikuláše Dačického z Heslova k téže události)>

Mikuláš Dačický z Heslova o kalendáři „Roztržitost byla v království Českém o nový kalendář, kterýž minulého léta 1582 vydán byl a nařizen od papeže, biskupa římského Gregoria, toho jména XIII., a postoupeno zpátkem o deset dnů, protože prý starý kalendář zmejen byl od astronomů, takže se někteří starým kalendářem, jiní novým spravovali, až to napravení ne titulem papežským, ale titulem císařským jest vyhlášeno; nebo se evangelitského religionu, zvláště v Germanii, papežem a jeho ustanovením řídití odporovali, sobě to ošklivíce.“...

VI. STÁT A CÍRKEV KOLEM BÍLÉ HORY

ÚRYVKY Z KONFEDERACE STAVŮ ZEMÍ KORUNY ČESKÉ

I. Aby tehdy pán Bůh všemohoucí také k tomu svou milost a požehnání dáti ráčil, poněvadž toto sjednocení předně **pro obhájení náboženství učiněno jest**, z té příčiny jsou se země především mezi sebou na tom snesly, že všickni a jeden každý víry naší sv. Křesťanské evangelitské účastný má a povinen bude, vedle evangelitského učení a vyznání také křesťanský život a obcování vésti a zúmyslných hříchů, nešlechtnosti, zjevného pohoršení a pokrytství na každém místě se s pilností vystríhati, k čemuž také lidé na kázáních napomínání a skrze vrchnosti přísným trestáním k tomu přidržání býti mají.

[...] **XIII. Žádná osoba náboženství pod jednou nemá jak k vyšším, tak i k nižším úřadům, též v městech k úřadům městským a do rady potřebována býti, leč by se při činění úřední povinnosti prvé přísahou zavázala, že chce majestáty, sjednocení a obzvláště tuto konfederaci zdržeti, s tím oderčením, které v a dvanáctém artikuli doloženo jest.**

Obnovené zřízení zemské¹¹ A XXIII O religi neboližto náboženství Co se náboženství dotýče, poněvadž vůbec vědomé, že rozdílnost v náboženství hned od začátku svého, v tomto dědičném království Našem válkám a nesnázem příčinu jest dala, a ti kteří jsau se stavové pod obojí jmenovali, pod zástěrau těch v rozdílných časích skrz ně vymožených obzvláštích privilegií a ustanovení, původové a začátkové té proti nám povstalé vysoce ohavné rebellii jsau byli, a my když jsme toto dědičné království naše již zase velkým a těžkým nákladem válečným dobyli, jak pro lepší jeho v řád uvedení a uvarování podobných vysoce škodlivých roztržitostí i odtud pocházejících nebezpečností, v dotčeném dědičném království Našem v příčině náboženství zachováno býti má, milostivě resolyrovati jsme se ráčili.

Pročež nařizovati a tomu chtíti ráčíme, aby netoliko nad tím, co jsme tak v věcech, náboženství se dotýkajících, od času Nám od Pána Boha propůjčeného vítězství, v tomto dědičném království Našem skrze rozličné resolučí milostivě nařídili, stále a pevně držáno, ale také vše to, co proti tomu k újmě a škodě našeho svatého katolického náboženství skrze majestáty, sněmovní snešení, reversy, resolučí, privilegia aneb jiné nařízení, jak ta jmenována býti mohau, ustanoveno a od stavův, jenž jsau se pod obojí jmenovali, kteréhokoliv času k libosti jich vzjednáno, obdržáno a zavříno jest, nyní i na budoucí věčné časy cassirováno a v nic obraceno bylo a zůstalo. A všickni ti, kteřížby na něto takového nastupovati a tím znovu hýbati chtěli, za zjevné rušitele obecného pokoje ipso facto anebo tím samým skutkem jmíni a držáni byli, a čest, hrdlo i statek ztratili. Jakož pak také napotom žádný do země anebo měst, lečby našeho svatého katolického náboženství byl, přijat býti nemá.

O duchovním stavu. A XXIV. Ačkoli již od dávného času, jak jsau některá nekatolická učení a smyslové v dědičném království tomto Našem povstali, preláti mezi jiné stavy téhož království víceji počítáni nebyli; ale však poněvadž vědomě, an Nám toho zapříno býti nemůže, že jest stav prelátův za času předka Našeho slavné paměti císaře Karla Čtvrtého, a ještě mnohá léta před tím, v tomto království byl, a preláti spolu a vedle jiných stavův

¹¹ Obnovené právo a zřízení zemské dědičného království českého, Dr. Hermenegild Jireček, Praha 1888. (online: <https://archive.org/details/obnovenprvoazze00jiregoog>).

tolikéž contributí dávati musejí: pročež ustanovovati, nařizovati a tomu chťtí ráčíme, aby napotom arcibiskup Pražský spolu s preláty a se vším kněžstvem v dědičném tomto království našem, netoliko za jeden stav téhož království na budaucí věčné časy držán, anobř také týž duchovní stav, jakž to v jiných křesťanských dobře zřízených regimentech za obyčej jest, mezi jinými stavy první a nejpřednější byl; na ten však a takový způsob, že toliko sám arcibiskup a ty duchovní osoby, kteří inffule aneb biskupské koruny, buďto vedle privilegium anebo starobylého užívání nositi právo mají, a vedle toho statkův pozemských, do Našich desk zemských vložených a vepsaných, v držení a užívání jsau, ... A tak osoby tyto duchovní, biskupských korun užívající, společně při sněmích, též i jiných obecních zemských věcech, neméně než jako dotčený arcibiskup, vejvody a knížata předčiti a místa svá i hlasy jak před nimi, tak i před jinými pány míti mají. – Arcibiskup pak primas tohoto království jmenován a jemu nejpřednější a po něm, jestližby žádného biskupa přítomného nebylo, nejbližší místo nejvyššímu převoru řádu rytířův Maltejských v království Českém přede všemi jinými preláty náležeti má.

Rekatolizační patent Ferdinanda II.

My Ferdinand druhý atd., vzkazujeme N. všem a svým poddaným a obyvatelům všech čtyř stavů našeho dědičného království svou císařskou a královskou milost a vše dobré.

Milí věrní! Jest známo po světě i v zemi, že naše dědičné království České nebylo téměř nikdy a vůbec v žádné jiné době v lepším blahobytu a výši než za časů života a vlády zvěčnělého našeho vysoce ctěného předka, císaře Karla Čtvrtého, bohumilé a slavné paměti. **Karel z obzvláštní otcovské péče a lásky, kterou měl k vašim prarodičům a milé vlasti, zcela rozumně a dobře předvídal, že rozdíl a nerovnost náboženství v jistém království a zemi by nemohly založiti nebo zachovati pravý trvalý mír nebo pravou upřímnou poslušnost jak k vrchnosti, tak ani mezi samými poddanými. Vydal proto také v království českém zákon a nařízení a zavázal všechny své duchovní i světské úředníky a rady míti je v každém směru a v prvé řadě na zřeteli a dbáti jich s největší pílí, aby tak mimo svaté apoštolské a jediné křesťanské římské náboženství (které od doby, kdy království bylo přivedeno od pohanství ke křesťanské víře, neporušeně v něm trvalo) nebyla zaváděna a dovolena žádná jiná víra nebo svádějící kacířské zhoubné bludy, roty a sekty.**

Jest pak však také, žel, dosti známo a na bíledni, že po jeho blahé smrti, za časů vlády zvěčnělého krále Václava, snad z jisté nedbalosti se vloudily do tohoto našeho dědičného království všemožné bludy a kacířstva a že pak ihned nastaly zmatky, různice a nekalosti mezi samými poddanými, jako neméně škodlivé povstání a rebelie proti vrchnosti, které téměř za všech následujících králů, zvláště však za vlády zvěčnělého císaře Rudolfa a Matyáše, bohumilé paměti, se znovu obnovily a které za našich dnů se velmi začaly, povstaly a přerostly.

Abyste nyní zmíněné naše dědičné království české zase mohlo dojíti blahobytu, v němž bylo za časů blahé paměti našeho předka, zvěčnělého císaře Karla Čtvrtého, tedy jsme si neuložili do té doby, kdy nám dal všemohoucí Bůh svým božským požehnáním vítěznou viktorii před Prahou proti našim rebelům, nepřátelům a odpůrcům, nic většího ani obsažnějšího, než skutečně následovati chvály a slávy hodný příklad blahého císaře Karla Čtvrtého (který byl ve své době považován za otce vlasti a takovým se činem osvědčil) v ochraně a provádění svatého jediné spasitelného katolického náboženství a jako on vědomě nedovolovati, aby byla zaváděna kacířství nebo bludy v zmíněném našem dědičném království českém, nebo, poněvadž si ony bludy dovedou tajně počínati, naříditi, aby všechny sekty a bludy katolickému náboženství odporující byly se zcela chvalitebnou horlivostí odstraňovány a přísně trestány.

Dopisy reformační komise.¹²

20. června 1628 – na žádost Litoměřických dávají reformační komisaři naučení, jak naložit s kotlářem Mathesem Klausem, jenž pro víru kdysi z města ušel a nyní se vrátil

nějaký Mathes Klaus [...] jenž v bludu svým kacířským urputně trvající, již před tím od města se pryč odebral a nyní zase tam bez dovolení se navrátiti všetečně opovážil, jsouce v tom postižen, do vězení dán jest; v kteréžto příčině, kterak by jste se proti němu zachovati měli, nás za oznámení žádáte. I považující my toho, že nad patenty i jinými od J. M. C., krále a p. n. v. n. v příčině reformací v náb. v tomto království českém [...] rušitele a přestupníky milostivé J. M. C. vůle slušně a spravedlivě trestati náleží [...] však nicméně nejsouce my žádostiví číkolí škody a záhuby a prohlídávající k tomu, že on člověk zletitý jest (kterémuž bychom sice obzvláště pro jeho starý věk raději spomoci, nežli jakých těžkostí přiti chtěli) takto o tom pro průchod spravedlnosti vyměřujeme [...] abyste dotčeného Mathesa Klause předně se vši pilností [...] dostatečně examinováni, proč? a čím původem on tak do města mimo záповeď přicházel, zdalíž ne proto, aby nějakou v reformaci překážku aneb pozdvížení způsobil? s kým co praktikoval? a dále i v jiných napodobných punktích, kteréž za potřebí býti uznáte. **Potom abyste ho do vězení, kdežby ho žádný navštěvovati a jej v kacířství posilňovati nemohl, za tři dni o chlebě a vodě dáti nařídili**, však aby správce duchovní, kterýžby ho víry svaté katolické vyučoval a k ní přivésti mohl, každodenně k němu připouštěn byl. Vedle toho také abyste mu o tom dostatečně, přísně na konec oznámili, **že pokudž on sobě v těch třech dnech usmyslí a k víře svaté katolické skrze zkroušenou zpověď a spasitelné přijetí velebné svátosti oltární pod jednou způsobou podle nařízení církve svaté katolické skutečně přistoupí, tehdy že mu jeho zasloužilé trestání prominuto**, on na milost a do společnosti měšťanské beze všeho šacunku anebo ouplatku přijat i také k živnosti své zase připouštěn bude: pakli by vždy přece v své kacířské urputnosti setrvati chtěl, tehdy že ihned po vyjití dotčených třech dní z města ven s biřicem vyveden a pro jeho těžké

¹² Antonín PODLAHA (ed.), *Dopisy reformační komise v Čechách z let 1627–1629, z rukopisů archivu arcibiskupského v Praze*, Praha 1908 (= Sběrka pramenů církevních dějin českých století XVI.–XVIII).

provinění, totiž J. M. C. a vrchnosti své milostivé vůle a poručení tak nevážné zlehčení a potupu metlami, jiným ku příkladu vymrskán býti má. [...]

Ukázky protokolů *Congregationis de Propaganda fide*¹³

57. *Congregatio generalis coram S^{mo}* – 1626, 1. června. Referente Illmo D. Card. Millino literas Fr. Hieronymi Lappi et Fr. Valeriani Capuccini et simul instructiones Imperatoris / datas commissariis pro recuperatione bonorum ecclesiasticorum regni Boemiae SC 1. instructiones praefatas laicis nimis favere censuit, Kardinál Millino zpravil o listu bratra Jeronýma Lappiho a Valeriana kapucína a zároveň císařově instrukci, dané komisařů pro znovuzískání církevních statků Českého království. Svátá kongregace soudí 1., že řečené instrukce příliš straní laikům, protože směřuje k upevnění jejich statků [...], a protože počet laických komisařů daleko převyšuje počet komisařů církevních a konečně, protože mezi laickými komisaři někteří byli držiteli řečených statků. 2. [...] je třeba napsat nunciiovi v Německu, aby se postaral, aby byly uvedené záležitosti upraveny ve prospěch církve. Ten však poté, co prozkoumal záležitost, usoudil, že je třeba od toho upustit a očekávat výsledek císařské komise, [...] hlavně proto, že řečená komise byla nejspíš požádána, aby ukázala velikost, podobu a majitele řečených statků, aby později došlo k nějakému narovnání s držiteli.

Císařský dekret o církevních statcích ACP vol. 4 f. 60^{uv}, n. 10

Po informaci téhož kardinála bylo nařízeno napsat řečenému bratru Valeriánovi, aby poslal ověřenou kopii listiny císaře Ferdinanda I., kde se čtou o církevních statcích v Čechách níže uvedená slava ve prospěch kostelů, tj.: byli jsme informováni, že nám jako českému králi náleží nakládat s církevními statky v našem království českém jako s komorními statky, a proto jsme zcizili mnohé statky, abychom mohli pokračovat ve válce proti Turkům a jiné jsme darovali našim věrným služebníkům. Protože však vidíme, že jsme byli podvedeni, velmi toho litujeme [...] a chceme, aby byla celá věc napravena.

*Nová [pobělohorská] biskupství v Čechách.*¹⁴

3. Episcopatus 4 erigendos esse in 4 urbibus Boemiae vl. in Plizlem, Buduais, Litmiriz et Kinigratz. – 4. Et ultimo ad prium episcopatum erigendum esse ab Imperatore nominatur D. Prainer coadministratorem Vratislaviae, ad secundum canonicum Platais, ad tertium propositum eiusdem urbis et ad quartum canonicum Haras.

Referente Em^{mo} D. Card. Caetano literas D. Card. de Harrach et scripturas, abusus, quos in visitatione archiepiscopatus Pragensis eius vicarii foranei invenerunt tam circa iurapatronatus quam circa mores ecclesiasticamque disciplinam clericorum et laicorum et simul literas P. Valeriani continentes instantiam eiusdem C. Card. de Harrach pro facultate visitandi regulares regni Boemiae. Kardinál Caetano přednesl list kardinála Harracha a listy, které hovoří o zlořádech, jež shledali vikáři foranei při vizitaci pražské diecéze, jak ve věci patronátních práv, tak ve věci mravů a církevní disciplíny kleriků i laiků. Dále listy P. Valeriana, obsahující žádost téhož kardinála Harracha o oprávnění vizitovat řeholníky království Českého. SK se domnívá, že ve věci těchto zlořádů je třeba napsat témuž panu kardinálovi, aby podle slibu učiněného císařem, když odmítl vložit článek o patronátních právech do listiny o církevních statcích v Čechách, žádal o jeho pomoc pro navrácení patronátních práv podle tridentského koncilu. Aby pak svou řádnou autoritou to, co mu bylo uloženo od svatého koncilu, řečená patronátní práva vrátil k předpisu koncilu a ostatní zlořády [...] se snažil vystrnadit.

20. 4. 1643: *opakované jednání o zřízení nového biskupství v Litoměřicích*

s provizí 3 000 zlatých z příjmů solní pokladny české, které postoupil zesnulý Ferdinand II. Urbanu VIII. k prospěchu českého kléru. SK se domnívá v tuto chvíli, že je lepší, protože se statky v Čechách nyní prodávají levněji, investovat do nich z příjmů solní pokladny ve městech, kde mají být čtyři biskupství zřízena [...] tato záležitost nepřísluší císaři, ale římskému biskupovi, není žádným způsobem možné dovolit, aby řečený císař jakožto český král jmenoval nové biskupy, a to ani ne při prvním jmenování. Nové kostely mají od prvotního zřízení dostat své pastýře od římského papeže. [...] kanovníci mohou dostat právo volit biskupa, jak se respektuje v jiných diecézích Německa.

2. Posudek litoměřického probošta Schleinitze týkající se zřízení a financování biskupství.¹⁵

¹³ *Acta Sc de Propaganda Fide Germaniam Spectantia. Die Protokolle der Propagandakongregation zu deutschen Angelegenheiten, 1622–1649*, hrsg. von Hermann Tüchle, 1962, Verlag Bonifacius=Druckerei Paderborn.

¹⁴ *Acta Sc de Propaganda Fide Germaniam Spectantia. Die Protokolle der Propagandakongregation zu deutschen Angelegenheiten, 1622–1649*, hrsg. von Hermann Tüchle, 1962, Verlag Bonifacius=Druckerei Paderborn.

¹⁵ Podle: *Geschichte des Bistums und der Diözese Leitmeritz*, herausgegeben vom Verbands der deutschen katholischen Geistlichkeit Böhmens, I. Teil, *Geschichte der Gründung des Bistums Leitmeritz*, grösstenteils nach handschriftlichen Quellen bearbeitet von Dr. Johann Ev. SCHLENZ, Theologieprofessor am bischöfl. Priesterseminar in Leitmeritz, Warnsdorf 1912, Druck von Ambr. Opitz in Warnsdorf. (Knížecí arcib. archiv v Praze, sign. cassa salis II. 1642; Kopie v zemském archivu.)

Concept wegen Erigierung eines Bistums und Capitels zu Leitmeritz. / Kopie ohledně zřízení biskupství Das Bistum zue Leitmeritz könnte meinem wenigen Bedunken nach nirgend besser und schleiniger erigiret werden als die Collegialem Scti: Stephani in Cathedralem erigendo, des situs und guetten Luft halber, in deme derselbe allenthalben offen undt frei, mitt einem ser schönen Prospect aufs Wasser;

Biskupství má být zřízeno v kolegiálním kostele sv. Štěpána, kvůli poloze a dobrému místu, s výhledem na vodu 20 mit genugsamen Raumb und Platz zue Aufbauung allerhand notwendigen Wohnheiser undt Residenzien, darzue dann der große, also bald vor der Kirchen liegende Platz, an deme der Stadt nichts gelegenm vor allen Dingen von Ihrer Maiestät ausgebeten müßte werden.

Je tu dostatečný prostor a rezidence

30 Da dann zue diesen Effect albereit eine wohl geraume und ansehnliche, auch mit bischofflichen Ornamenten zur Notdurft versehene Kirche vorhanden. K dispozici je také dostatečně velký a vznešený kostel, vybavený i nezbytnými biskupskými ornamenty.

40 Wie ingleichen ein guter Anfang eines Capituli wegen etlicher noch vorhandenen dessen Residenzien und Praebenden. Dobrý základ pro kapitulu.

Die Stiftung des Bistums betreffend meinte ich, daß man mit derselben Propstei Gütern und Einkommen einen guten Anfang daran machen könnte und wäre mit einem schlechten subsidio von ein 5 oder 6.000 fl. ungefähr gemelter Propstei leicht zu helfen, daß sie wiederum auf ein 3.000 fl. jährliches Einkommens kommen könnte. Dieweil aber in allen Fall der Feldbau und die Viehzucht bei derselben gar zu schlecht, müßte mann nur diesfall etwas Umliegendes darzue erkaufenm daß das Bistum noch auf ein andere 3.000 fl. sich erstrecken könnte.

10 Zu diesen Jntent dunkete mich unter allen umliegenden Gütern das tauglichste und gelegenste zu sein das Gut Trnowan, so den Jungen von Waldstein gehörig, von Lowositz ganz ablegen und mit ein 15 oder 16.000 fl. jetziger Zeit nach recht mäßiger Taxa zue bekommen sein möchte, und müßte nur hierzu Ihre Maiestät zur Hilfe genommen werden, daß es in rechten Wert gelassen würde; dann sie sich hiermitt wegeb der Gelegenheit etwas

vielleicht spreitzen dürften.

20 Das Dorf undt Gütel Choboliz, so einem Vřesovec zuständig und um 6.000 fl. feil ist.

30 Das Dorf undt Gütel Třebušna doctoris Pauli Wenceli samt einen schönen Weingarten, zwar was abgelegen, geboten per 12.000 Taler.

40 H. H. Abbatis von Brauna Gütel Hrdli, zwar jenseit des Wassers gegen Prag gelegen, so er auch, wie ich gehöret, verkaufen wollen; und dies wäre ein ser schönes und nützlichtes Gut, dessen Wert mir docheben unwissend.

50 : So wäre auch der Frau Gräfin Czerninin ihr Gut Kamenik des Bistums nicht untauglich und sehr abgelegen. Aus jetzo benenneten Gütern könnte man eines oder mehr nun hierzu erkaufen, nachdenen man vormeinete, daß diese 3.000 fl. dem Bistum austragen sollten und dörfte also das Bistum allein mit 30.000 fl. oder was darüber zur Anrichtung der erkaufeten Güter genug wohl fundieret können werden.

Rozvaha o možných vsích, které by bylo lze získat pro biskupství.

Die Erection des Capitels anlangend, könnte mann ex moderno decanatu rursum eine andere praeposituram erigiren, dieweilen der decanatus ohne das seine Dörfer und Zugehörungen hatt, dieweil aber auch diesen der Feldbau allein manglet, müßte man auch hierzu notwendig ein feines herumliegendes Gütel von einen 6 oder 7.000 fl. Ungefähr erkaufen, hiervon der zukünftige Propst seine bessere alimentacion quoad victualia haben möchte.

Im übrigen wollte man einen dacanatum oder archidiaconatum, wie vor Zeiten gewest, neben dem apiscopo undt praeposito haben, könnte man eine absonderliche Fundacion von einen 5 oder 600 fl. an Zinsen vor demselben etwa anlegen, hiennebenst ihm etliche Weingartl erkaufen, darvon er seinen eigenen Trunk und auch was zu verkaufen haben möchte.

Der eine canonicatus hat schon seine Fundacion an Zinsen und Weingarten; wollte man ihm die Zinsen in etwas melioriren, könnte nicht schaden. Vor drei andere canonicos köonte man auch ein 10.000 fl. ungefähr anlegen, darvon sie ihre eichtige Zinsen hätten und könnte ihnen ingleichen etwas von Weingarten adjungiret werden, daß also meinen Bedunken nach dieses Bistumb samt Capitel und allem sich über 60 oder 70.000 fl. genugsamer Erection nicht viel verlaufen würde.

Die sacellanos und cantores müßten der Bischof undt Propst in proportionirten Last ertragen, zumalen weil hierzu ein absonderliche Capitulardorff deputiret ist. --- Salvo meliori

Zde se zabývá Schleinitz okolnostmi zřízení jednotlivých prebend, velmi důkladně řeší jejich vybavení, platy kostelníkům atd.

3. Schleinitz Harrachovi. Praha, 11. března 1643.

Obsah: Koupě domů, nouze litoměřického proboštví, novinky.

4. Písemná žádost probošta, děkana a kapituly kapitulního kostela v Litoměřicích kardinálům

Propagandy o roční podporu 1.000 fl. ze Solní pokladny. 1646. – podmíněno obtížemi války

(FEA. Prag. Cassa sal. fasc. I; Kopie v LA Praha) Vaše Eminence! Velectění a nejdražší páni! Nešťastná situace naší kapituly a jejích členů nás nutí uchýlit se k Vaším Eminencím s pokornou žádostí o pomoc a podporu. Uběhlo pět let od té doby, co švédský generál Baner vpadl do Království českého, se svými vojáky se utábořil v městě Litoměřice a za účelem opevnění jmenovaného města srovnal se zemí četná obydlí a budovy církve i našich poddaných, zničil vesnice, zpusošil vinice a naši kapitule způsobil nevýslovné škody. Po tolika ztrátách jsme trávili své dny v neustálém strachu. Před třemi lety jsme byli nepřáteli přepadeni podruhé, a všechen náš movitý majetek

a vlastnictví bylo vyloupeno. A poté, co nyní Švédové nanovo obsadili město Litoměřice, jsme byli vyhnáni ze svých příbytků a již potřetí byly uloupeny všechny naše statky a příjmy. Jelikož nyní nevíme, jak budeme nadále živořit a jak postavíme na nohy svá beneficia – pokud se nám vůbec poštěstí navrátit se do vlasti – utíkáme se tímto pokorně k Vaším Eminencím s prosbou, aby vzhledem k našemu vyhnanství a nejvyšší nouzi, v níž se nacházíme my i naše beneficia, naši kapitule byla ze Solní pokladny milostivě poskytnuta roční podpora minimálně 1.000 fl., jež by mohly být rozděleny odpovídajícím způsobem mezi jednotlivce Jeho Eminencí velectěným panem arcibiskupem, dokud nepřijdou lepší časy.

Doufáme v to o to více, když víme že tento náš kapitulní kostel má být jako první v Čechách povýšen na katedrálu a proto samotná beneficia, dokud ještě jsou k dispozici, by měla být skrze nějakou peněžní podporu podle možnosti udržena a nevydána úplnému zániku. S prosbou o milostivé příznivé rozhodnutí se poroučíme a ruce líbáme Vaším eminencím nejctihodnějším pánům kardinálům atd.

VII. Cenzura „Mandát o tištění knih. Ferdinand. Oznamujem tímto listem všem, jakož v království našem Českém na několika místech knihy všelijaké latinské, české i německé se tisknú, i nechťíc my z toho z hodných a slušných příčin více dopustiti, protož příkazujem všem, kteříž kdežkolivěc v království Českém kromě pražských měst knihy aneb jakýžkolivěc jiné tractati vozí, tisknú a imprimují, aby od nynějšího času nikdyž jinde žádných knih ani tractatuov buďto latinských, českých ani německých v království Českém netiskli a tisknutí nedali, kromě v městech pražských, a také aby ty impressatorové, kteříž nyní v Praze ve Starém městě jsú, aneb napotom budú, žádných knih ani ničeho neimprimovali a tisknutí nedali, leč s povolením a jistým vědomím administrátora hradu pražského aneb druhého administrátora konsistoři pražské podobojí zpuosobú, nynějších neb budoucích. Jestliže by pak kde v pražských městech ktož kolvěc jaké knihy aneb traktáty odjinad přivezený kteréhokoli z těch trojí svrchu psaných jazykuov, kteříž by v Praze s jistým administrátoruov povolením tištěny nebyly, prodávati chtěli, o těch aby vejš dotčeným administrátoruom oznámili, a pokudž jejich povolení bude, přitom jse zachovali, kdež znajícv tom ve všem jistú vuoli a konečné příkázání naše býti, tak se všichni impresatorové v království Českém vuobec i jeden každý zvláště, jakž se svrchu o tom vypisuje, zachovejte, a to pod propadení/m/ pokuty a uvarování/m/ nemilosti naší královské i skutečného trestání, jináč nikoli nečiníc. Tomuž na svědomí pečeť naši královskou menší k listu tomuto...Datum ut. / Dán na hradě pražském v pátek po svatým Petru v okovách léta P. /15/37/.“¹⁶

Avšak Vám také při tom milostivě věděti dáváme, že nás nejedny jisté zprávy docházejí, kterak v městech Pražských na potupu, lehkost a újmu duostojenství císaře J. M., pána a bratra našeho nejmilejšího, i osoby naší královské rozličné traktáty hanlivé i písně se tisknou, zjevně prodávají a k tomu vymyšlené řeči vedou vuobec na ryňku, po ulicích i v domích šenkovních i hostinských proskakují, písně nenáležitě se zpívají a nejvíce k újmě J. Mti a naší, jakož pak toho drahně jest nám odesláno. Než proto jsme nikdá o tom slyšeti neráčili, ani jakou toho vědomost máme, aby kdo pro ty a taková svévolné a zoumyslné řeči a tractatuov tištění, prodávání i písní zpívání a skládání trestán byl, neb to vuobec byli zapověděli, nébrž každému se to promíjí a toho dopouští.

Jeho Milost římský císař a uherský, český král, pán náš nejmilostivější, ráčil jest poníženu suplikaci duostojného pána Antonína, arcibiskupa pražského, v jistých artikulích Jeho Milosti podávanou, milostivě slyšeti a z bedlivého Jeho Milosti uvážení jemu na takové artikule toto za milostivou odpověď dávatí ráčil:...Čtvrté, co se na světlo vydávání a imprimování všelijakých knih dotýče. J. Mt. cí. Ráčil to z týchž osob, kterýmž jest to od J. Mti. Poručeno bylo, jakž témuž panu arcibiskupovi o tom reces podán jest, sníti a na osobu jeho pana arcibiskupa převésti, tak kdož by koliv jaké knihy imprimovati a tisknouti dáti chtěl, buď z impresorů neb jiných osob, ten aby každý témuž panu arcibiskupu to prve ukázati podle předešle J. Mti. cí. Nařízení pod skutečným trestáním povinen byl, jakož se pak jeden každý z impresorů v to podle téhož jistého poučení J. Mti. cí. poslušně zachová. Pakli by to který přestoupil, tehdy pan arcibiskup to bude moci na J. Mti. cí. a bez přítomnosti J. Mti. na J. Mt. Arciknížecí vznéstí a dalšího opatření na to očekávati. Actum v městě J. Mti. cí. ve Chbě v kanceláři české v pondělí po sv. Diviši léta 1562.

Marek Bydžovský o tomtéž: [1571] Téhož léta vyšel dekret Jeho Milosti císařské Maximiliána jakožto krále českého panu arcibiskupu pražskému Antonínovi z Mohelnice takový: JM římský císař a uherský, český etc. král, pán náš nejmilostivější, zprávu toho míti ráčí, že by mistr Tomáš Mitis, knihař pražský, nemálo kněh sektářských, cvingliánských a kalvínských míti a ty proti jistým záповědem a mandátům Jeho M. císařské prodávati a takové učení škodlivé mezi lidí vtrušovati měl. I chtějíce JMC, aby takovému zlému, pokudž by se co toho u dotčeného mistra Tomáše Mitisa vyhledalo, časně v cestu vkročeno bylo, ráčí důstojnému Antonínovi, arcibiskupu pražskému, milostivě poroučeti, aby ihned některé osoby k tomu nařídil, kteříž by, přivezouce k sobě jednu nebo dvě osoby od rektora a mistrův učení pražského, ty všechny knihy jeho [...] přehleděli ...

¹⁶ Edice podle originálu/opisu Národní archiv Rg. 16, p. 162.

Katechismus arcibiskupství pražského Bible svatováclavská – titul + začátek Nového zákona (Matoušovo evangelium, 1677)

VIII. Akta konsistoře katolické pražského arcibiskupství¹⁷

Artykulové o napravení mravův kněžských; o desátcích; o navrácení kostelů a zřízení škol zvláště pro vzdělání kněžstva. 1550–1560

Najprve ustanovení Ernešta arcibiskupa aby vytištěno a kněžstvu předloženo bylo, a jestližeby se co vidělo přidati podle běhu nynějšího času, aby se přidalo, aby odtud kněžstvo pravidlo života svého a církve Boží spravování mělo.

Potom aby svolávání kněžstva držána byla, v kterýchžto mravové aby se napravovali a k takovému ustanovení kněžstvo přidrženo bylo, přestupníci aby se napomenuli a nebo podle provinění trestáni byli.

Arcipřistové a děkanové aby častěji k kostelům a farám sobě svěřeným nahlídali a přezvěděli, jak jeden každý se chová, a coby v kostelích, v kněžstvu a v lidu obecném napraveno a neb dokonce zastaveno mělo býti.

Krčm zholá kněžstvo se má varovati, jakž canones prikazují, služebnic a nebo kuchařek podezřelých aby hned odbyli; a jestližeby někteří tak rozpustilí byli, po napomenutí od své vrchnosti podle provinění at' jsou skutečně trestáni.

Jestližeby někteří kněží pod jednu bojíce se pro své provinění trestání, jakž se přihází, utekli k pod vobojí, aneb vopět pod vobojí k nám, aby to opatřeno bylo, aby jedna druhý strany do času nepřijímala.

Item. Obojí strana nemá se všetečně do far druhé vkládati, jakž o tom zřízení zemské ukazuje a v tom vůle J. M. K. dosti zjevná jest. [...]

Item. Religiosi, preláti a mniši, kteří se svobodnými a z řádu vyňati býti praví a rozpustile živi jsouc důchody a zboží kostelní marně utrácují, aby Ordinario, to jest vrchnímu správci aneb administrátorovi z rozkazu J. M. K. také poddáni byli, slušná by věc byla.

[...] A aby kostelové naši více posluhujících kněží míti mohli, má se v to pilně nahlídnuti, aby klášterové bohatší školy ustanovili a aspoň nejméně o jeden stůl žákův chovali, kteříby se učili a v kostele zpívati zvykli.

Pakli někteří klášterové chudší jsou, však proto aby nějakú pomoc a jistú summu peněz k školám neb jistým osobám od J. M. K. ustanoveným každého roku dávali, aby oni těm, kteřížby někdy kněží a nebo správcové škol býti chtěli, na učení vydávali.

IX. Evidenční prameny z pražské arcidiecéze 17. století

Soupis poddaných podle víry – Ševětín¹⁸

Jakub Šlapal podd. Konšel 42 K Kateřina ...manželka, 32 K; Jakub syn [1], 8 K; Dorota dcera, 15 K; Jan cizopanský, pohunek 13 K

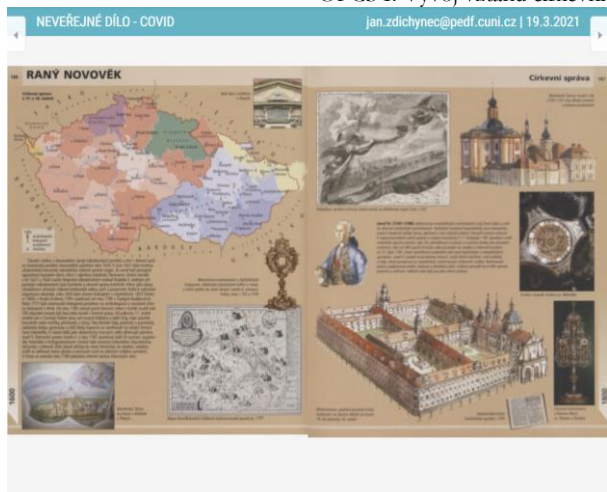
Jiřík Hadač podd. Saused, 40 K Kateřina manželka, 35 K; Kateřina dcera, 15 K ...;

Jakub cizopanský, pohunek, 15 K Urban, cizopanský slouha, 60 N+

Markéta: manželka, 50 N+; Barbora: dcera, 15 K; Matěj : syn, 14 K

¹⁷ Klement BOROVÝ (ed.), *Jednání a dopisy konsistoře katolické i utrakvistické*, II. díl, akta konsistoře katolické, Praha 1869, nákladem kněhkupectví I. L. Kober, s. 137, č. 687.

¹⁸ Jaroslav ČECHURA – Zdeněk KÁRNÍK (edd.), *Antologie studijních textů k novověkým sociálním dějinám*, V./I, Praha, Karolinum 2002.

Výhled z temna do světla☺

Codex Theresianus „necht' je všem připomenuto, že mimo úmyslu dosáhnout rovnosti práva o kterou by se měly zákony samy co nejrychleji postarat především tak, aby došlo k odstranění zlořádů zahnízděných ve všech dědičných zemích a aby tak došlo k zániku uvedeného šlendriánu zneužíváním právního řádu, aby soudní proces mohl chránit proti napadání nevinny, aby se zabráňovalo i v budoucnu možným a nyní obvyklým advokátským kumštům a také aby nový zákon upravil způsob jakým by měli být posuzováni bezbožné lidi a mor a jak by se mohlo trestat.“ [...] spořádané nebo i svévolné právo bylo Bohem nebo lidmi dosazeno nikoliv z nutnosti pro obsahovou dobrotu nebo ze zlomyslnosti, ale ze svobodné vůle, **z nejvyšší moci původem příslušející samotnému Bohu, který ji propůjčil příslušné vrchnosti a vládcům.** Toto právo závisí na božské nebo lidské svobodné vůli: a přiměřeně tomu je dobré a spravedlivé to, co je dovolené, protože je dovolené. Špatné a nespravedlivé je vše to, co je zakázané, protože zakázané je. Bude-li potom něco povoleno nebo něco zakázáno, je to dáno přirozeným právem. **Proto mají všichni lidé boží příkazy neporušitelně dodržovati, na základě těchto příkazů se mají všichni poddaní příkazům své bohem dosazené vrchnosti poslušně podřízovati.** [...] III. V Božích přikázáních Starého zákona, jejichž stejná mravnost: a to co Kristus náš pán a spasitel v Novém zákoně ke spáse naší duše nařídil a nasadil, na tom spočívá staré a nové božské právo IUS DIVINUM VETUS ET NOVUM Naproti tomu lidské právo (IUS HUMANUM) shrnuje všechno to, co bylo duchovní nebo božskou mocí podle vůle Boha nařízeno. V duchovních záležitostech, a ve všem co má vztah k blahu křesťanů bude zachovááno stejné právo. Pro světské věci a jednání, ve kterých jde o společné, nebo o individuální blaho, bez obtíží účastníkům dostupné, přichází do úvahy světské právo.

František J. Vavák, Paměti [...] Toho měsíce dle Jejich římsko-cís. král. katolických Majestátností nařízení sjížděli se do Prahy z kraje kouřimského, do Bydžova z kraje hradeckého [...] do Boleslavě z kraje boleslavského a tak dále, kde páni krajští hejtmani bydlí, do král. krajského ouřadu páni děkanové, farářové, aneb na svém místě své pány kaplany vysílali a museli mít s sebou matriky kostelní, z kterýchž učinili výpis všeho tam zapsaného zrozeného lidu od roku 1. až do 40. Z vesnice pak také popsání všeho lidu v nich se na živě nacházejícího se učinilo a do zámeckých kancelářův odvedlo, tak že skrze to popsání nevyzůstal ani jediný člověk v zemi, kterýž by zapsán nebyl.